

Dorota KOWALSKA
ORCID 0000-0002-6291-6554
*Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji
w Opolu*

Znaczenie twórczości plastycznej w rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym

Abstract: The Importance of Artistic Creativity in the Development of a Preschool Child

The child of the preschool age develops through experience. He learns from environments that influence the perception of their potentials. Parents and teachers together enable the child to discover the world and themselves. Art education in kindergarten meets many tasks. Thanks to it, the child develops the way of speaking, its speech and develops in emotional terms.

Keywords: preschool education, artistic creation, creativity, teacher, child

Słowa kluczowe: edukacja przedszkolna, twórczość artystyczna, kreatywność, nauczyciel, dziecko

Twórczość plastyczna jest naturalną skłonnością każdego dziecka już od wczesnych lat życia. Wynika ona z potrzeb psychicznych przejawiających się we wszystkich formach jego aktywności i jest motorem rozwoju dziecka. Możliwości plastyczne występują u wszystkich ludzi i to od nich zależy umiejętne ich wykorzystywanie, stymulowanie i rozwijanie. Twórcze myślenie oraz działanie urzeczywistnia się i rozwija jedynie w naturalnym, przyjaznym środowisku, które pobudza rozwój wyobraźni oraz wrażliwość. Najlepszym czasem dla rozwoju edukacji plastycznej jest okres kształcenia oraz rozwoju dziecka na etapie elementarnym, ponieważ właśnie wtedy twórczość plastyczna jest — obok mowy — jedną z głównych form wyrażania i wypowiedzi oraz ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój myślenia twórczego.

Pojęcie aktywności twórczej i jej typy. Twórczość plastyczna dziecka

W. Okoń określa twórczość dziecka, używając dwóch pojęć: twórczość plastyczna lub wielostronna działalność dziecka, której owocem są nowe i oryginalne wytwory w dziedzinie sztuki, poznania i techniki (2001, s. 78). Dziecko z natury jest twórcą, ponieważ ekspresja twórcza wynika z jego potrzeb psychicznych. Twórczość małych dzieci związana jest ściśle z własnym, konkretnym doświadczeniem i stanowi załączek postawy badawczej. Kształtowanie postawy twórczej dzieci opiera się na następujących założeniach:

- możliwości twórcze tkwią w każdym dziecku;
- można je rozwijać na drodze oddziaływań wychowawczych;
- nie liczy się efekt wykonywanych zadań, lecz proces ich tworzenia.

S. Szuman w swojej monografii o sztuce dziecka przedstawia pogląd, że dziecko w swoich rysunkach odtwarza nie tylko to, co widzi, ale i to, co wie o świecie. Zajęcia plastyczne dla dzieci są jedną z form aktywności twórczej (Szuman, 1990, s. 17).

Można rozpatrywać aktywność twórczą w obrębie czterech kategorii:

- twórczość jako dzieło (wytwór);
- twórczość jako proces;
- twórczość jako zespół zdolności intelektualnych bądź zespół cech osobowościowych;
- twórczość jako zespół stymulatorów społecznych (społeczny klimat warunkowań twórczych).

W programach zajęć plastycznych są przewidywane kontakty wychowanków z przyrodą, tekstami poetyckimi, muzyką, twórczością artystów, folklorem, tradycjami, m.in. także rodzinnymi, świętami itd. Najważniejsza na zajęciach jest atmosfera współdziałania, zaufania, otwartości i akceptacji, która wyzwała u dzieci pozytywne emocje, radość i śmiech dopingujące do twórczej pracy. Zajmując się twórczością plastyczną, każde z dzieci na swój sposób przekazuje własne przeżycia, odczucia oraz pragnienia. Odkrywaniu różnych barw i kształtów w otaczającym świecie przyrody towarzyszą dziecku bardzo silne emocje.

M. Żebrowska nazywa wytwory dziecka „sztuką dziecka” (za: Dyrda, 2006, s. 135). Dziecko wykonuje prace malarskie z urzekającą prostotą i szczerością. Temat pracy czerpie z otoczenia, stosując bardzo bogatą kolorystykę. U dziecka przedszkolnego kolorystyka góruje nad innymi elementami rysunku. Dziecko uważa, że świat jest ładniejszy, jeśli jest bardziej kolorowy. Używanie szarości prowadzi u dziecka do rezygnacji z niezwykłych przeżyć, jakie dają mu radosne i żywe kolory. Biała kartka papieru jest dla dziecka sceną, na której mały artysta może wyrazić swoje nastroje oraz opisać świat swoich marzeń. Dlatego też powinno się zapewnić mu dużą swobodę w doborze środków ekspresji, a także stylu pracy.

Każde dziecko — ufne we własne środki wyrazu — powinno mieć sposobność do wykorzystywania bez ograniczeń głęboko zakorzenionych impulsów twórczych. Sztuka może odgrywać istotną rolę w jego rozwoju. Celem naczelnym nauczania jest wszechstronny rozwój zmieniającego się nieustannie i dynamicznie małego człowieka, który coraz lepiej poznaje siebie i swoje otoczenie. „Wychowanie przez sztukę może dostarczyć okazji do rozwoju zdolności działania i przeżywania — tak bardzo potrzebnych zmieniającemu się społeczeństwu, pełnemu napięć i niepewności” (Lowenfield, Brittain, 1977, s. 6–16).

Twórczość plastyczną dzieci oraz jej efekty należy rozpatrywać jako szereg procesów dziecięcego myślenia, odczuwania, postrzegania oraz reakcji na środowisko, w którym dokonuje się odkrywanie nowych sytuacji. Umożliwia to realizowanie się dziecka w działaniu plastycznym, dostarczając mu nowych informacji niezbędnych do podejmowania dalszych prób eksperymentatorskich, opartych także na posiadanej wiedzy, co stwarza dobre warunki do rozwoju przyszłej aktywności twórczej.

Edukacja przedszkolna kładzie w treściach plastycznych główny nacisk na ekspresję; w tym właśnie okresie dokonują się zasadnicze zmiany w stylu i technice rysowania dziecka oraz rozwijają się jego predyspozycje fizyczne i psychiczne niezbędne dla dalszego prawidłowego rozwoju. Wszystkie dzieci należy traktować jako takie, które mają predyspozycje plastyczne, a indywidualny wyznacznik piękna nauczyciela musi być zgodny z potrzebami wszystkich dzieci. Na wczesnym etapie edukacji plastycznej trzeba wziąć pod uwagę rezultaty, jakie proces tworzenia wprowadza do świadomości dziecka, oraz zdawać sobie sprawę z dużego ich wpływu na proces rozwoju i wychowanie. Nauczyciel przedszkola musi wiedzieć, że dziecko jest spontanicznym małym twórcą. Wypowiada się plastycznie w taki sposób, na jaki pozwala mu stopień rozwoju, i za pośrednictwem takich środków, jakimi dysponuje w danej chwili.

Dzięki edukacji plastycznej możemy stymulować rozwój fizyczny, emocjonalny, percepcyjny, społeczny oraz estetyczny dziecka. Ważne jest też stymulowanie działań plastycznych dzieci. Podstawowym czynnikiem rozwoju ekspresji twórczej dziecka jest systematyczne i ciągłe rozwijanie jego twórczości.

Plastyka jest dla niego twórczą, dynamiczną formą aktywności. Sztuka nie jest dla dziecka tym samym, co dla człowieka dorosłego, lecz przede wszystkim — środkiem wyrazu.

Rola edukacji plastycznej w życiu dziecka

Na charakter dzieł plastycznych dziecka w wieku przedszkolnym bardzo silnie wpływają procesy wolicjonalno-motywacyjne. Bodźcami wywołującymi naturalną i spontaniczną aktywność plastyczną są przede wszystkim: chęć wyrażania

siebie, uzewnętrzniania swoich przeżyć, doświadczeń, wiedzy i uczuć w formie wizualnej, potrzeba przeżyć estetycznych oraz osobiste pragnienie działania.

Kontakt dzieci z dziełami plastycznymi związany jest z umożliwieniem im obcowania ze sztuką profesjonalną. Wszystkie dzieci potrzebują odczuwać wrażenia estetyczne, ponieważ oddziałują one na ich zmysły, emocje oraz postrzeganie świata. Kolorowe i piękne ilustracje w książkach, lalki, kukiełki, wystrój teatru, wyroby ceramiczne, haftowane pięknie tkaniny, styl i wygląd mebli, architektura miast, rzeźba i malarstwo naturalne muszą być dostosowane wizualnie do wrażliwości oraz emocji małego dziecka.

Cechą charakterystyczną dla okresu dzieciństwa jest wielozmysłowość podczas stykania się zarówno z naturą, jak i ze sztuką. Rozwijanie wielokierunkowej zmysłowości oraz wrażliwości sensorycznej jest według Z. Warcholika bardzo ważnym zadaniem instytucji przedszkola, ponieważ na tym tle można rozpatrywać wizualne aspekty percepcji dziecka. Na rozwój percepcji mają wpływ zabawy dzieci, obserwacja, gry dydaktyczne, które uwrażliwiają na kolor, kształt, wielkość, powierzchnię przedmiotów oraz ich położenie w przestrzeni. Nie tylko dzieła sztuki pozwalają na oddziaływania estetyczne u dzieci. Takich doznań może dostarczać dzieciom kontakt z przyrodą, techniką oraz z przedmiotami codziennego użytku (Warcholik, 2002, s. 79).

Edukacja plastyczna łączy ze sobą różne treści, które należą do odmiennych dziedzin wychowania, np. umysłowego, społeczno-moralnego, zdrowotnego czy estetycznego.

Wpływa ona na sferę emocjonalno-społeczną dziecka oraz pozwala rozwijać wrażliwość zmysłów, spostrzeganie, wyobraźnię oraz uwagę. Plastyka pobudza myślenie dzieci, usprawnia analizę i syntezę oraz sprzyja porównywaniu i uogólnianiu. Jest pomocna przy wzbogacaniu pojęć odnoszących się do barwy, kształtu, czy budowy przedmiotów. Rozwija mowę dziecka. Pomaga rozwijać zainteresowania, zdolności, umiejętności techniczne, sięgać po nowatorskie pomysły, a przy tym daje dziecku zadowolenie i zaspokojenie jego potrzeb w zakresie poznania, przeżywania i działania. Wychowanie plastyczne w przedszkolu odgrywa bardzo dużą rolę w rozwoju psychicznym, a „jako uniwersalny sposób wspomagania rozwoju dziecka działalność plastyczna spełnia również funkcję terapeutyczną. Odpowiednio zorganizowana, przyczynia się do niwelowania lęków i zahamowań, rozwija pewność siebie, odwagę, wiarę we własne możliwości” (Kluska, 2008, s. 56).

Nauczycielowi w przedszkolu powinno zależeć na dawaniu dzieciom radości przez stwarzanie im warunków do swobodnego, samodzielnego, aktywnego i twórczego działania. Obecnie mówi się o kształtowaniu kreatywnej postawy dziecka, ale zapomina się, że nie będzie twórczego dziecka bez twórczego nauczyciela. Wyobraźnię i postawę twórczą powinno się więc rozwijać już w przedszkolu, a później w szkole. Aktywność twórcza to działanie spontaniczne, samo-

dzielne, wynikające z samodzielności i ciekawości świata. Przynosi ona dziecku nowe odkrycia, a jednocześnie przyczynia się do jego poznawczego i emocjonalnego rozwoju (Warcholik, 2002).

Impulsem do aktywności twórczej dziecka są nie tylko potrzeby i wymogi społeczne, ale i dążenie do samorealizacji widoczne przy rozwiązywaniu różnych problemów codziennego życia (Kmieciak, 2005, s. 145). Twórczość dziecka, tak jak w przypadku człowieka dorosłego, przynosi dobre wyniki w atmosferze pełnej swobody oraz niezależności. Przymus oraz praca „pod dyktando” może rodzić konflikty. Dziecko pracuje chętniej i lepiej, gdy realizuje własne pomysły. Należy rozwijać u dzieci poczucie zadowolenia płynące z podejmowania nowych działań, doznanie ekscytacji w procesie tworzenia czegoś nowego. Działalności twórczej nie należy jedynie akceptować, lecz trzeba ją stymulować i rozwijać. Planując zajęcia plastyczno-techniczne, każdy nauczyciel musi jednak pamiętać, że nie powinny one być odseparowane od codziennego rytmu pracy oraz od treści programowych.

Metody i techniki edukacji plastycznej, stosowane w trakcie zajęć, powinny być różnorodne a pomoce wykorzystywane podczas zajęć atrakcyjne i estetyczne. Zajęcia muszą mieć formę zabawy. Musi też zostać wytworzona odpowiednia motywacja do podjęcia zadania przez dziecko. Dlatego też aktywność dziecka traktowana jest jako działanie ukierunkowane przez wyniki zewnętrzne i wewnętrzne.

Ważną rolę w rozwijaniu działalności plastycznej dzieci odgrywa ocena wytworów przeprowadzona przez nauczyciela — indywidualna lub w odniesieniu do całej grupy. Taka ocena powinna mieć charakter pedagogiczny — wyrażać aprobatę, być zachętą do dalszych wysiłków, zwłaszcza w przypadku dzieci mniej uzdolnionych (por. Limont, 1996, s. 30–58). Według pedagogów twórczości przejawami zdolności twórczej dzieci w wieku przedszkolnym są: łatwość i szybkość uczenia się, bogata wyobraźnia, myślenie animistyczne, zdolność do personifikacji marzeń, formy zabawy tematycznej i umysłowej, którą określa się pojęciem fantazjowania, niewinne kłamstwa i posiadanie fikcyjnych przyjaciół, czyli zmyślanie mające związek z rozwojem fantazji, humor dziecięcy, a więc zdolność dostrzegania i wytwarzania sytuacji komicznych, a także opowiadania, które są początkowo odtwórcze, potem stają się bardziej twórcze, zabawy konstrukcyjne i ekspresja plastyczna.

Udział nauczycieli i rodziców w kształtowaniu twórczości plastycznej dziecka

Dla rozwoju dziecka decydujące znaczenie mają rodzice i środowisko rodzinne. Każde dziecko już od pierwszych dni życia jest aktywne, ponieważ kieruje się biologiczną potrzebą eksplorowania i potrzebą poznawczą. Środowisko, w któ-

rym wyrasta, może stymulować rozwój takich cech, jak: elastyczność myślenia, wrażliwość na problemy, otwartość na nowe informacje, zdolność analizy i syntezy, a przede wszystkim wiara we własne siły. Powyższe cechy ujawniają się w spontanicznej twórczej aktywności. Podstawowe warunki rozwoju aktywności poznawczej i twórczej dziecka to:

- poczucie bezpieczeństwa i akceptacja dziecka;
- ochrona motywacji wewnętrznej (immanentnej);
- bogate i zróżnicowane środowiska działania.

Najbardziej korzystne dla działalności twórczej dziecka są akceptacja i współdziałanie z rodzicami. Ponadto przyjacielskie oraz partnerskie podejście do dziecka, zachęcanie go do niezależności, a także polegania na sobie, sprzyja stymulowaniu twórczej postawy dziecka. Rodzice powinni stymulować dziecko do zabaw ekspresyjnych i sprzyjać formom dziecięcej twórczości plastycznej, muzycznej, werbalnej czy ruchowej. Tradycyjną formą zachęcania dzieci do aktywnego uczenia się jest nagradzanie osiągnięć.

Ważnym czynnikiem w twórczym rozwoju jest zróżnicowane otoczenie dziecka. Należy mu więc zapewnić dostęp do środków i materiałów, które umożliwią zdobywanie wiedzy, rozwijanie ekspresji i wyobraźni (Warcholik, 2002).

Dziecko samo musi decydować o tym, kiedy jego dzieło zostanie skończone. Rodzice nie powinni działać hamująco, lecz — wręcz przeciwnie — powinni zachęcać je do aktywności twórczej. Mogą istnieć różne przyczyny rodzicielskich oporów wobec tej aktywności — od sprzeciwu rodziców wobec „bazgrania” do głębiej tkwiącego lęku. Wytworzenie klimatu wzajemnego zaufania między rodzicami a dzieckiem jest więc bardzo ważne, a niekiedy nieodzowne, aby zajęcia plastyczne stały się dla dziecka czynnością atrakcyjną. Zwykła glina, kolorowa kreda i pisak nieraz wystarczają, aby wzbudzić u dziecka chęć do rysowania. Większość dzieci zawsze będzie bazgrać z zapalem, ale należy je do tego zachęcić. Dzieci, które zniechęcono do aktywności plastycznej, muszą zadowolić się kopiowaniem lub przerysowywaniem, szybko przejmując od innych określoną manierę rysowania. Aktywności plastycznej nie można bowiem narzucać, musi pojawić się sama (Lowenfeld, Brittain, 1977, s. 65).

Bardzo ważna też jest ochrona dziecka przed krytyką i ośmieszeniem ze strony innych, zwłaszcza jeśli krytyka dotyczy rezultatów inwencji dziecka; szkody, jakie można wyrządzić obojętnością lub lekceważeniem wysiłków dziecka, tłumią jego wewnętrzną motywację. Staje się ono niepewne swoich umiejętności. Jest skrupowane, ostrożne i zależne od innych. Należy pozwalać dziecku na spontaniczny udział w pracach i zwyczajach domowych, umożliwiać kontakt z książką i dziecięcą twórczością plastyczną. W pobudzaniu aktywności plastycznej dziecka rodziców powinien wspierać nauczyciel przedszkola. Rozwijanie aktywności twórczej przez nauczyciela wymaga:

- dokładnej wiedzy o dziecku i dobrej znajomości każdego dziecka oraz nastawienia na wartość dziecka jako osoby;
- inspirowania działań dziecka i tworzenia warunków do samodzielnego stanowienia i rozwiązywania problemów;
- wykorzystanie wewnętrznej motywacji i wprowadzenie aktywności zabawowej do procesu kształcenia (por. Warcholik, 1988, s. 91).

Rola nauczyciela sprowadza się do tworzenia atmosfery, która sprzyja ekspresji, pobudza inwencję i twórczą pomysłowość. Dzieci powinny mieć dużo swobody, nauczyciel ma zachęcać, podsuwać pomysły, inspirować, pozwalać na samodzielne pomysły i poszukiwania, pobudzać ciekawość. Zależy to w dużym stopniu od umiejętności porozumiewania się z dzieckiem i dostosowania się do jego sposobu myślenia dziecka i mówienia. Nauczyciel powinien pamiętać, że dzieci bardzo energiczne i swobodne potrzebują pewnego ukierunkowania oraz wskazania drogi rozwoju, dzieci bierne, wycofane i zahamowane, wymagają natomiast zachęty, porady, tworzenia sytuacji do rozwoju niezależnego myślenia, aby przeżywać radość. Ważne więc jest, aby zorganizować nauczanie, w którym pulsuje życie i radość, nie ma miejsca na nudę, szarżyznę ani rutynę — panuje twórczość. Nauczyciel nie powinien podawać gotowych treści, wyjaśniać czegoś do końca, demonstrować wzoru wykonania.

W pedagogice przedszkolnej podaje się następujące metody pracy nauczyciela z dzieckiem:

- metoda samodzielnych doświadczeń, opierająca się na kształtowaniu odpowiednich warunków do naturalnej i spontanicznej zabawy oraz innych form działalności dziecka;
- metoda kierowania indywidualną działalnością dziecka, inspirowanie spontanicznej działalności przez zachętę, sugestię, radę, ocenę i nagrodę;
- metoda zadań przedstawianych dziecku, które ono rozwiązuje aktywnie i samodzielnie, jako problemy dające okazję do odkrywania nowych zjawisk;
- metoda ćwiczeń pobudzających dzieci do powtarzania różnych czynności (www.maluchwakedemii.pl).

Rodzice i nauczyciele wiedzą, że dziecko w wieku przedszkolnym rozwija nie tylko umysł, ale również sferę emocjonalną, stąd też rośnie jego wrażliwość estetyczna. Zaczyna kształtować się w nim poczucie piękna, a wraz z nim wzrasta u dziecka potrzeba twórczości artystycznej. Rozwijanie działalności plastycznej stanowi potrzebą rozwojową i jedną z głównych form aktywności dziecka. Rysowanie, malowanie, układanie czy wycinanie wpływa kojąco na układ nerwowy, doskonaląc sprawność manualną i koordynację wzrokowo-ruchową. Nauczyciel i rodzice powinni umożliwić dziecku zaspokajanie potrzeby obcowania z pięknem natury i rozwijania zainteresowania różnymi dziedzinami sztuki oraz wrażliwości estetycznej. Dzieci obcuja w przedszkolu przede wszystkim z ilustracjami w książkach przeznaczonych dla swojego wieku, a własna twórczość

plastyczna dzieci jest jedną z najczęściej podejmowanych aktywności. Dziecko ma okazję wypowiedzieć się w formie plastycznej np. po wysłuchaniu wiersza, bajki, opowiadania albo utworu muzycznego (Glotten, Cleo, 1976, s. 211). Nauczyciel wychowania plastycznego stosuje wiele różnorodnych technik, aby dzieci osiągnęły oczekiwany rozwój, nie tracąc przy tym charakterystycznego dziecięcego stylu.

Znaczenie twórczości plastycznej dziecka w wieku przedszkolnym — refleksje na podstawie badań

Wiemy, że w rozwijaniu zdolności plastycznych dziecka ogromną rolę odgrywają zarówno nauczyciele, jak i rodzice dziecka. Jaki cel spełniają zajęcia plastyczne w przedszkolu? Jak jest zainteresowanie dzieci zajęciami plastycznymi w przedszkolu oraz w domu rodzinnym dziecka? Jak rodzice oceniają plastyczne prace dzieci? Jaki jest wpływ literatury dziecięcej na wykonywane prace? Z jakich materiałów dzieci najczęściej korzystają? Czy rodzice, dostrzegając talenty dziecka, kierują je na dodatkowe zajęcia plastyczne? Odpowiedzi na te pytania były przedmiotem badań przeprowadzonych na przełomie lutego i marca 2016 r. przez studentów pedagogiki Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu w ramach seminarium magisterskiego. W badaniach tych zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety, a jako narzędzie — kwestionariusz dla rodziców. W celu uzupełnienia danych empirycznych wykorzystano jako drugie narzędzie badawcze wywiad dla nauczycieli edukacji przedszkolnej, którzy prowadzą zajęcia plastyczne. W badaniach, które miały charakter anonimowy, uczestniczyło 50 nauczycielek i 72 rodziców. Przeanalizowano wyrażone przez nich opinie i sformułowano cztery problemy badawcze.

I. Doświadczenia dzieci uzyskiwane podczas zajęć plastycznych.

II. Wpływ zainteresowania plastyką na rozwój dziecka.

III. Rola nauczyciela i rodziców dziecka w rozwijaniu zainteresowań plastycznych.

IV. Znaczenie obcowania z literaturą dziecięcą dla rozwoju aktywności plastycznej dziecka.

74% nauczycielek uważa, że zajęcia plastyczne rozwijają samodzielność dzieci; duży procent (68%) uważa, że rozwijają kreatywność, 42% respondentek natomiast dostrzega, że zajęcia te dają dzieciom poczucie satysfakcji, a 98% — że pomagają rozwijać działania manualne i motoryczne. 42% ankietowanych jest zdania, że zajęcia plastyczne dają dzieciom poczucie pełnej satysfakcji, a 98% — że pomagają rozwijać działania manualne i motoryczne. Według 86% respondentek zajęcia plastyczne uczą dzieci dyscypliny, koleżeństwa oraz wiary we własne możliwości. Uzyskane wyniki zostały przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Opinie nauczycielek o celu zajęć plastycznych

Cel zajęć plastycznych	Liczba*	[%]
Rozwój samodzielności	37	74
Rozwijanie kreatywności	34	68
Poczucie satysfakcji	21	42
Wzmocnienie wyobraźni i emocjonalności	33	66
Rozwijanie działań manualnych i motorycznych	49	98
Inne: dyscyplina, koleżeństwo, wiara w swoje możliwości	43	86

* Ponieważ respondentki mogły wskazać więcej niż jedną odpowiedź, wynik nie sumuje się do 50, a procenty do 100. Opracowanie własne.

W tabeli 2 zostały przedstawione wyniki odnoszące się do działań plastycznych nauczycielek przedszkola. Dowolność technik stosuje 48% nauczycielek; 78% — ciekawe materiały do wyboru przez dzieci; 60% zezwala na samodzielny wybór tematu, 88% stwarza natomiast harmonię w działaniach dzieci, a 76% — obserwuje wśród dzieci wzajemną pomoc.

Tabela 2. Działania nauczycieli na zajęciach plastycznych

Działania nauczycieli na zajęciach plastycznych	Liczba*	[%]
Dowolność techniki	24	48
Ciekawe materiały plastyczne	39	78
Samodzielność w wyborze tematu	30	60
Harmonia podczas zajęć	44	88
Wzajemna pomoc	38	76

* Respondentki mogły wskazać więcej niż jedną odpowiedź, dlatego wynik nie sumuje się do 70, a procenty do 100. Opracowanie własne.

Czytanie dzieciom bajek, pokazywanie ciekawych filmów lub teatrzyków silnie pobudza fantazję wychowanków. Najczęściej dzieci pod wpływem literatury tworzą według własnej fantazji, rysują swoich bohaterów — tak stwierdziło 30% nauczycielek; 20% zauważyło, że rysunki dzieci przedstawiają zarówno postacie dobre, jak i złe; 40% respondentek odpowiedziało, że do usłyszanego tekstu albo obejrzanego spektaklu dzieci tworzą własne ilustracje, 10% stwierdziło natomiast, że dzieci próbują tworzyć fantastyczne kreacje ubioru swoich ulubionych bohaterów. Odpowiedzi nauczycielek przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Wpływ literatury na twórczość plastyczną dzieci w opiniach nauczycieli

Wpływ literatury na twórczość plastyczną dzieci	Liczba	[%]
Rysują swoich bohaterów	15	30
Rysują postacie dobre i złe	10	20
Tworzą własne ilustracje do usłyszanego tekstu	20	40
Tworzą z fantazją kreacje ubioru ulubionych postaci	5	10
Łącznie	50	100

Opracowanie własne.

W opinii rodziców zainteresowanie dzieci twórczością plastyczną jest duże. Takie zdanie wyraziło 59% respondentów; odpowiedzi „raczej tak” udzieliło 28%. Zdania na ten temat nie miało 11% rodziców, nikomu z respondentów zainteresowania dzieci plastyką nie były natomiast obojętne. Świadczyć to może o dużym zainteresowaniu rodziców twórczością plastyczną ich pociech. Rodzice są świadomi znaczenia twórczości plastycznej dzieci, obserwują ją, interesują się wynikami, mają świadomość, że twórczość plastyczna rozwija dziecko. Podsumowanie wyników przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Opinie rodziców na temat zainteresowaniem dzieci zajęciami plastycznymi

Opinie rodziców	Liczba	[%]
Tak, jest duże	48	59
Raczej tak	23	28
Jest im obojętne	–	–
Nie mam zdania	11	13
Ogółem	82	100

Opracowanie własne.

Dane ukazane w tabeli 5 pozwalają nam sądzić, że dzieci w domu chętnie podejmują zabawy plastyczne; 74% rodziców twierdzi, że dzieci najczęściej wybierają rysowanie, malowanie, lepienie, wycinanie i realizację własnych pomysłów. Średnim zainteresowaniem dzieci cieszą się układanki, słuchanie i oglądanie ilustrowanych bajek, oglądanie filmów, ugniatanie plasteliny, nawlekanie koralików (33 wskazań); 24% rodziców natomiast sądzi, że dzieci znacznie rzadziej wybierają gry planszowe, układanie puzzli, kolorowanie książeczek, rysowanie tzw. szlaczków.

Tabela 5. Działania twórcze dzieci w domu w opiniach rodziców

Działania twórcze dzieci w domu	Liczba	[%]
Najczęściej wybierane: rysowanie, malowanie, lepienie, wycinanie, klejenie, konstruowanie z różnych materiałów, własne pomysły	53	74
Średnio wybierane: układanki, słuchanie i oglądanie ilustrowanych bajek, oglądanie filmów, ugniatanie plasteliny, nawlekanie koralików	24	33
Rzadziej wybierane: gry planszowe, układanie puzzli, kolorowanie książeczek, szlaczków	17	24

* Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź, dlatego wynik nie sumuje się do 72, a procenty do 100. Opracowanie własne.

Ocena pracy dziecka ma w wychowaniu ogromne znaczenie. To rodzice kształtują przyszłe talenty dzieci, ich poczucie wartości, a także godności. Dla dziecka bardzo ważna jest pochwała, która stanowi motywację do przyszłych działań. Tabela 6 pokazuje odpowiedzi rodziców na pytanie, jak oceniają prace swoich dzieci.

Tabela 6. Ocena przez rodziców prac plastycznych ich dzieci

Ocena prac przez rodziców	Liczba	[%]
Zawsze chwalimy	30	42
Radzimy, aby było ładniej	7	10
Nigdy nie krytykujemy	25	34
Nie wiemy, co znaczą, ale „dzieła” chwalimy	10	14
Ogółem	72	100

Opracowanie własne.

42% rodziców zawsze chwali prace swoich dzieci; tylko 10% radzi dzieciom, aby ich prace były ładniejsze; 34% rodziców nigdy nie krytykuje dzieci, a 14% rodziców, chociaż nie wie, co prace przedstawiają, chwali swoje dzieci. Uzyskane wyniki pozwalają sądzić, że rodzice mają dla prac swoich pociech szacunek.

Tabela 7 przedstawia wypowiedzi rodziców na temat dodatkowych zajęć plastycznych, na które uczęszczają ich dzieci.

Tabela 7. Dodatkowe zajęcia plastyczne, na które uczęszczają dzieci

Dodatkowe zajęcia plastyczne	Liczba	[%]
Chodzą bardzo chętnie	26	36
Raczej lubią zajęcia	24	33
Czasem się buntują	10	14
Nie chcą wcale	12	17
Ogółem	72	100

Opracowane własne.

Dzieci, które lubią zajęcia plastyczne, poza zajęciami w przedszkolu uczestniczą w dodatkowych zajęciach plastycznych. Rodzice zgodzili się, żeby dwa razy w tygodniu uczęszczały na takie zajęcia. 36% rodziców powiedziało, że dzieci bardzo chętnie chodzą na te zajęcia; 33% twierdzi, że zajęcia plastyczne raczej lubią, ale 14% rodziców — że czasem się buntują; 17% rodziców przyznało, że dzieci nie chcą chodzić na dodatkowe zajęcia z plastyki. Uważam, że do tego typu działalności nie można dziecka zmuszać, ono samo powinno chcieć uczęszczać na zajęcia dodatkowe, żeby był to czas przyjemnie, efektywnie spędzony. Zmuszanie dziecka nie jest właściwym zachowaniem rodziców.

Tabela 8. Opinie rodziców o zachowaniu dziecka po zajęciach plastycznych

Zachowania dzieci po zajęciach plastycznych	Liczba osób	[%]
Są dla nich przyjemnością	36	50
Pozwalają rozwiązywać problemy, współpracują	12	17
Motywuja je do działania	10	14
Wzmacniają wyobraźnię	14	19
Ogółem	72	100

Opracowanie własne.

Tabela 8 zawiera opinie rodziców o zajęciach dodatkowych z plastyki. Dla 50% dzieci zajęcia te są przyjemnością; 17% rodziców zauważa, że zajęcia uczą współpracy z innymi dziećmi rozwiązywania problemów; dla 14% rodziców motywują dzieci do działania, a dla 19% rodziców zajęcia wzmacniają jego wyobraźnię.

Badania przeprowadzone wśród nauczycieli przedszkola i rodziców dzieci wybranych przedszkoli w województwie opolskim pozwala na wysunięcie kilku konkluzji.

— Przedszkole zawsze współpracuje z rodzicami dzieci. Pomaga w odkrywaniu „małych talentów”. Efektem tego są m.in. prace dzieci, które zdobyły wiele nagród i wyróżnień na wystawach.

— Współpraca rodziców i nauczycieli daje możliwość odpowiedniego ukierunkowania umiejętności dzieci przez prawidłowe motywowanie. Dzieci uczęszczają na dodatkowe zajęcia z plastyki, które dają im wiele radości, satysfakcji, dumy z własnych osiągnięć.

— Nauczycielki realizują w pełni cele edukacji przedszkolnej, prowadząc zajęcia, które pozwalają na odczucie samodzielności, satysfakcję z kreatywności, uczą również koleżeńskiej pomocy. Realizacja tych celów przyczynia się do wszechstronnego rozwoju dziecka. Obserwujemy również sukcesy dziecka wskutek obcowania z literaturą dziecięcą, filmami, teatrzykami, tzw. małą kulturą. Pod wpływem tych przeżyć rozwija się wyobraźnia dziecka, dziecko staje się twórcze, zostaje artystą,

— Rodziców dzieci przedszkolnych interesuje cel zajęć plastycznych. Rodzice nie krytykują prac swoich dzieci, najczęściej je chwala, doceniają wysiłek i efekty pracy dziecka, niekiedy jednak pragną, aby prace dzieci były lepsze.

— Zabawa z plastyką od najmłodszych lat to dla dziecka przede wszystkim radość i satysfakcja z wykonanego „dzieła”. Wzmacnia jego emocjonalność i wyobraźnię oraz kreatywność, uczy dzieci samodzielności i wzajemnej pomocy, a także zapewnia prawidłowy rozwój manualny i motywuje do działania.

Twórczość plastyczna oddziałuje na rozwój dziecka w wieku przedszkolnym. Wpływają na to zarówno predyspozycje osobowościowe dziecka, jak i praca najbliższych dziecku środowisk: rodzinnego i przedszkolnego. Możemy być pewni, że żadne działanie mające dziecku przybliżyć rozumienie plastyki nie będzie zmarnowane. Będzie dziecku pomagać w wyborze drogi życiowej, w docenieniu własnej wartości. Twórczość, samodzielność, dyscyplina oraz zdolność współpracy z innymi to pożądane cechy osób dorosłych, a kształtują się one na naszych oczach, już w przedszkolu. Uważam, że ważna jest świadomość wagi edukacji przedszkolnej u osób dorosłych, ale to już temat na inne rozważania.

Bibliografia

Publikacje zwarte

- Glotten, R., Cleo, C. (1976). *Twórcza aktywność dziecka*. Przekład i przedm. I. Wojnar. Warszawa: WSiP.
- Limont, W. (1996). *Analiza wybranych mechanizmów wyobraźni twórczej*. Toruń: Wyd. UMK.
- Lovenfreund, V., Brittain, W. L. (1977). *Twórczość a rozwój umysłowy dziecka*. [Przeł. K. Polakowski]. Warszawa: PWN.
- Okoń, W. (2001). *Nowy słownik pedagogiczny*. Wyd. 3 popr. Warszawa: Żak.
- Szuman, S. (1990). *O sztuce i wychowaniu estetycznym*. Wyd. 4. Warszawa: WSiP.

Artykuły w pracach zbiorowych

- Dyrda, B., (2006), *W kręgu sztuki i ekspresji dziecka*. W: K. Krasoń, B. Mazepa-Domagala (red.), *W kręgu sztuki i ekspresji dziecka. Rozważania inspirujące*. Mysłówice-Katowice: Górnośląska Szkoła Wyższa, s. 135–117.

Artykuły w czasopismach

- Kmiecik, R. (2005). *Kształtowanie twórczej aktywności w zakresie działalności plastycznej dzieci w wieku przedszkolnym*. „Zeszyty Nauczycielskie”, nr 2, s. 145–162.
- Kluska, A. (2008). *Zajęcia plastyczne a rozwój przedszkolaka*. „Blżej Przedszkola”, nr 82–83, s. 56.–61

Źródła internetowe

- Warcholik, Z. (2002). *Aktywność twórcza dziecka*, <http://edukacja.edux.pl/p-11907-aktywnosctworcza-dziecka-w-wieku-przedszkolnym.php> (dostęp 21 V 2020)
- www.maluchwakademii.pl (dostęp 21 V 2020)